

6

Betydelsen av feminism och jämställd representation

LENA WÄNGNERUD OCH PATRIK ÖHBERG

Sedan valet 1994 har andelen kvinnor i den svenska riksdagen konstant överstigit 40 procent. Vi undersöker om detta betyder att könsfaktorn normaliserats och att färre tillmäter den betydelse eller om det tvärtom inneburit en mobilisering där könsfaktorns betydelse ökat över tid. Vi undersöker även effekten av att politiker betecknar sig som feminister. Resultaten visar att en majoritet av politikerna anser att ett viktigt skäl till jämn fördelning av kvinnor och män i riksdagen är ”att politikens inriktning blir annorlunda”. Jämförelsen över tid pekar på att könsfaktorn knappast minskat i betydelse sedan valet 1994. Vi kan också konstatera att riksdagens feminister skiljer ut sig från övriga, särskilt när det gäller att stödja satsningar som främst rör kvinnor och flickor som grupp. Politiseringen av kvinnors intressen har gjort att det finns tydliga företrädare för den typen av gruppintressen. Det står i skarp kontrast till satsningar som riktar sig mot män och pojkar. I det fallet finns det inte någon tydlig grupp som företräder dem.

Valet 1994 innebar att andelen kvinnor i riksdagen för första gången ökade till över 40 procent. Valrörelsen präglades av en intensiv debatt om jämställdhet där det feministiska nätverket Stödstrumporna hade hotat med att bilda ett separat kvinnoparti om inte de etablerade partierna bättrade sig när det gäller kvinnors politiska representation. Hotet ska förstås mot bakgrund av att valet 1991 hade resulterat i en ovanligt låg andel kvinnor i riksdagen, 33,5 procent, och dessutom inneburit ett brott mot en tidigare trend om stegvis ökande andel kvinnliga politiker. Debatten i valrörelsen 1994 handlade dock inte enbart om andel kvinnor på politiska poster, utan också om vilka konsekvenser en eventuell ökning skulle kunna få för politikens innehåll. En majoritet bland väljarna uppfattade att det skulle kunna medföra förändringar och opinionsmätningar visade att 23 procent av svenska väljare var beredda att rösta på ett separat kvinnoparti. Strategin från de etablerade partierna blev att införa en princip om ”varannan damernas” på valsedlarna och därmed mota bort hotet om ett kvinnoparti (Öhberg & Wängnerud, 2014).

I det här kapitlet tar vi avstamp i valet 1994 och ställer frågor om hur det ser ut idag efter tre decennier med i det närmaste numerär jämställdhet i riksdagen. Sedan valet 1994 har andelen kvinnor i riksdagen konstant överstigit 40 procent

även om det finns variationer mellan olika partier (hösten 2024 är andelen kvinnor i riksdagen 45,3 procent; i Liberalernas, Miljöpartiets, Socialdemokraternas och Vänsterpartiets riksdagsgrupper var en majoritet av ledamöterna kvinnor). I valet 1994 etablerades även en princip om jämn fördelning av kvinnor och män i regeringen vilken varit styrande för regeringsbildningarna sedan dess. Över tid har det också blivit allt vanligare med kvinnliga partiledare. Den fråga vi undersöker är om dessa förändringar när det gäller kvinnors numerära representation inneburit en *normalisering* där könsfaktorn över tid blivit mindre laddad och andelen som tillmäter den betydelse minskat, eller om det tvärtom medfört en *mobilisering* där könsfaktorns betydelse ökat över tid. Vi undersöker också i vilken utsträckning politikernas identitet som "feminist" har betydelse för inställningen till ett antal frågor som särskilt rör situationen för kvinnor och flickor men också för ett antal frågor som särskilt rör situationen för män och pojkar. I den del som handlar om feminism fokuserar vi endast på dagens riksdag.

Fattas det andra politiska beslut om hälften av politikerna är kvinnor?

Teorin om närvarons politik (Phillips, 1995) har fått stort genomslag i såväl forskning som i den allmänna debatten. I korta drag säger teorin att kvinnors och mäns livserfarenheter, även i dagens samhällen, skiljer sig åt och att detta har betydelse för politiska åsikter och prioriteringar. Undersökningar från Sverige, men också andra länder, har bekräftat att det finns ett mönster av att kvinnliga politiker, i genomsnitt, står mer nära kvinnliga väljares åsikter och prioriteringar än vad manliga politiker gör (Reher, 2018; Wängnerud, 2009; 2015) och att en högre andel kvinnliga politiker leder till ökade budgetsatsningar inom det välfärdspolitiska området (Bolzendahl, 2009; Clayton & Zetterberg, 2018; Ennsner-Jedenastik, 2017). Det finns dock inte så många tidigare undersökningar om politikernas uppfattningar om betydelsen av en ökad andel kvinnliga politiker, vilket vi undersöker här.

Innan vi undersöker politikernas uppfattningar ska vi dock analysera vad befolkningen i stort säger om betydelsen av kvinnliga politiker för politikens innehåll. SOM-undersökningarna 1994 och 2023 har ställt följande fråga till ett representativt urval av svenska medborgare "Tror du att det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor?" I tabell 1 redovisar vi den andel som svarat "ja, absolut" sammanslaget med "ja, troligen" (övriga svarsalternativ var "nej, troligen inte" samt "nej, absolut inte"). Tabell 1 visar en uppdelning av svaren efter könstillhörighet samt ålder på svarspersonerna. Tecken på det vi tidigare kallat "normalisering" är om andelen som svarar ja minskar över tid. Är mönstret det motsatta ser vi detta som tecken på det vi tidigare kallat "mobilisering".

Tabell 1 Ja, det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor (predicerade sannolikheter)

Kvinnor				Män		
Ålder	2023	1994	Skillnad	2023	1994	Skillnad
16-29	92	71	21	74	55	19
30-49	84	83	1	66	56	10
50-64	79	82	-3	75	49	26
65+	83	67	16	76	54	22

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1994 och 2023.

Kommentar: Frågan lyder 'Tror du att det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor?' Svarsalternativen är 'Ja, absolut', 'Ja, troligen', 'Nej, troligen inte' samt 'Nej, absolut inte'. I analysen har vi slagit ihop de jakande alternativen och gjort motsvarande för de som inte håller med i påståendet. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för utbildning, hushållsinkomst, placering på vänster-högerskalan, partipreferens och bostadsort.

Resultaten i tabell 1 visar att det i nästan alla grupper sker en ökning över tid bland dem som svarar ja på frågan om det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor. De grupper där det inte sker någon nämnvärd förändring gäller kvinnor 30–49 år (ökning 1 procentenhet) samt kvinnor 50–64 år (minskning 3 procentenheter), men i dessa båda grupper var redan år 1994 andelarna som svarade ”ja” jämförelsevis mycket höga (83 respektive 82 procent). Resultaten visar särskilt markanta ökningar i fyra grupper: män 50–64 år (ökning 26 procentenheter), män 65 år eller äldre (ökning 22 procentenheter), kvinnor 16–29 år (ökning 21 procentenheter) samt män 16–29 år (ökning 19 procentenheter).

Sammantaget visar resultaten i tabell 1 på en mobilisering och särskilt värt att notera är den ökning som sker i gruppen unga väljare. De som idag är 16–29 år har levt i en period av svensk politik där andelen kvinnor i riksdag och regering, i ett historiskt perspektiv, varit anmärkningsvärt hög. Det betyder dock inte att det rått någon total jämställdhet. Exempelvis har Sverige endast under en kort period haft en kvinna på posten som statsminister (Magdalena Andersson, Socialdemokraterna, tillträdde som statsminister i november 2021 och avgick i och med valet 2022). Den grupp som särskilt skiljer ut sig i tabell 1 är de unga kvinnorna där det år 2023 är en så hög andel som 92 procent som svarar ja på frågan om det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna var kvinnor.

Blir inriktningen på politiken annorlunda?

Den fråga som ställts till politikerna i riksdagen är inte exakt den samma som den som ställts till befolkningen i stort. En närliggande fråga, där det går att jämföra resultaten för 1994 och 2022, handlar dock om olika skäl till att förordna en jämn

fördelning mellan kvinnor och män i riksdagen. Tabell 2 visar den andel i riksdagen som anser att "inriktningen på politiken blir annorlunda" är ett mycket eller ganska viktigt skäl (kategorierna sammanslagna). Vi har dock gjort en annan åldersindelning för politikerna än för befolkningen. Eftersom riksdagspolitikerna i så stor utsträckning befinner sig i medelåldern blir det mycket få politiker i de yngsta och äldsta ålderskategorierna (jämför med tabell 1) och i den följande analysen har vi skapat två breda kategorier, upp till 40 år respektive över 40 år.

Bland befolkningen i stort kunde vi se att det över tid skett tydliga förskjutningar i opinionen och därmed en mobilisering. Men hos politikerna är utvecklingen emellertid mer stillastående. Vi kan varken tala om en normalisering eller en mobilisering: År 1994 var det totalt sett 70 procent i riksdagen som svarade att "inriktningen på politiken blir annorlunda" var ett mycket eller ganska viktigt skäl på frågan om olika argument för att förordna en jämn fördelning av kvinnor och män i riksdagen. Nästan 30 år senare, 2022, är motsvarande andel 72 procent vilket innebär en ökning om endast 2 procentenheter. Resultaten i tabell 2 visar att det skett en viss minskning bland yngre kvinnliga ledamöter, från 89 till 78 procent, men antalet svarande i den kategorin är för få för att förändringen ska vara signifikant. För att sammanfatta så ser vi inte några liknande förändringar i riksdagen som vi såg i föregående analys av befolkningen. Skillnaderna mellan olika grupper av riksdagsledamöter är också relativt konstant över tid: Såväl 1994 som 2022 är det närmare 90 procent av kvinnliga ledamöter som anser att argumentet är ganska eller mycket viktigt medan motsvarande av andel manliga ledamöter, vid båda tillfällena, är drygt 60 procent.

Tabell 2 Inriktningen på politiken skulle bli annorlunda med en jämn fördelningen mellan kvinnor och män i riksdagen (predicerade sannolikheter)

Kvinnor				Män		
Ålder	2022	1994	Skillnad	2022	1994	Skillnad
Upp till 40	78	89	-11	62	63	-1
Över 40	87	88	1	64	61	3

Källa: Riksdagsundersökningen 1994 och 2022.

Kommentar: Frågan lyder: Det kan finnas olika skäl till att förordna en jämn fördelning mellan kvinnor och män i riksdagen. Hur viktigt anser du följande skäl är. Alternativen var mycket viktigt, ganska viktigt, ganska oviktigt samt helt oviktigt. I analysen har vi slagit ihop de jakande alternativen och gjort motsvarande för de som inte håller med i påståendet. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för utbildning, ideologi och hur länge de suttit i riksdagen. *p< 0.10 * p<0.05 *** p<0.00

Skiljer riksdagens feminister ut sig?

Statsvetaren Iris Marion Young (2000) har polemiserat mot den tidigare nämnda teorin om närvarons politik (Phillips, 1995) och sagt att det inte är kvinnors och mäns skilda livserfarenheter som i sig är det mest intressanta, utan det är den medvetenhet som politiker visar för olika gruppers sociala position och den vilja de har att arbeta för förändringar som är avgörande. Manliga politiker som USA:s tidigare president Barack Obama och Kanadas premiärminister Justin Trudeau har båda betecknat sig som feminister. I Sverige väckte det stor uppmärksamhet när den dåvarande statsministern Göran Persson, Socialdemokraterna, år 2000 betecknade sig som feminist.¹

I riksdagsundersökningen 2022 ställdes en fråga som gör att vi kan studera betydelsen av feministisk övertygelse. Frågan lyder ”Hur stämmer följande påståenden in på dig: Jag betraktar mig själv som feminist”. Det ställdes även frågor om andra ideologiska övertygelser, vilket gör att vi kan sätta in feminismen i ett sammanhang och bättre förstå dess eventuella mobiliserande kraft.

Resultaten i tabell 3 visar att feminism är den övertygelse som har flest anhängare bland riksdagens ledamöter: 68 procent av kvinnorna svarar att detta är en beskrivning som helt stämmer in på dem, medan motsvarande andel bland männen är 32 procent. Vidare visar resultaten att feminism har dubbelt så många anhängare bland de kvinnliga ledamöterna som det näst populäraste alternativet, socialist (31 procent). Bland män i riksdagen är skillnaderna mellan olika alternativ betydligt mindre – avståndet mellan det mest populära alternativet feminist (32 procent) och det näst mest populära alternativet konservativ (29 procent) är endast 3 procentenheter. Sammantaget är det således ungefär två tredjedelar av kvinnorna i riksdagen som ser sig som feminister medan motsvarande gäller för en tredjedel av männen. Detta mönster gör feminismen speciell. Ingen annan ideologisk övertygelse är på liknande sätt både populär och starkt åtskiljande.

Innan vi går vidare i analysen om feminismens mobiliserande kraft ska vi undersöka könsfaktorns betydelse för ett antal förslag som har tydlig gruppkaraktär. Vi har valt ut fem frågor som handlar om åtgärder som främst riktar sig till kvinnor och flickor ”förbjuda alla former av pornografi”, ”höja kvinnors löner”, ”omfördela mer makt till kvinnor”, ”mer forskning om kvinnors hälsa” samt ”mer satsningar på flickors fritidssysselsättningar” och fem frågor som handlar om åtgärder som främst riktar sig till män och pojkar ”förbättra stödet till pappor”, ”satsa mer resurser på pojkars studieresultat”, ”satsa mer på unga män med psykisk ohälsa”, ”jämskilldhet får inte gå ut över männen” samt ”mer satsningar på screening av prostatacancer”.

¹ I en krönika diskuterar Helené Lackenbauer kända manliga feminister, se <https://www.ui.se/utrikesmagasinet/kronikor/2017/februari/feministisk-utrikespolitik-har-aldrig-varit-viktigare/>.

Tabell 3 Riksdagsledamöternas inställning till olika ideologiska övertygelser (procent)

	Feminist	Socialist	Liberal	Konservativ	Nationalist
Kvinnor	68	31	25	14	8
Män	32	17	20	29	22
Skillnad	36***	14**	5	-15**	-14**

Källa: Riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder: Hur ställer följande påståenden in på dig: Jag betraktar mig själv som: Feminist, Socialist, Liberal, Konservativ samt Nationalist. Alternativen var: Stämmer helt, Stämmer delvis, Stämmer inte särskilt bra samt Stämmer inte alls. För att klassas som tillhörande något av identiteterna ska svarspersonen kryssat för "stämmer helt". *p<0.10 * p<0.05 *** p<0.00

Tabell 4 visar den andel som svarat "mycket bra" för vart och ett av de förslag som främst riktar sig till kvinnor och flickor uppdelat på kvinnor och män i riksdagen.

Resultaten i tabell 4 visar att kvinnliga politiker i samtliga fall är mer benägna att stödja satsningar på kvinnor och flickor än vad manliga politiker är. Störst är skillnaden när det gäller satsningar på mer forskning om kvinnors hälsa där 77 procent kvinnliga ledamöter och 45 procent manliga ledamöter svarat "mycket bra" förslaget, vilket inte bara betyder en stor könsskillnad (32 procentenheter) utan också att kvinnor och män befinner sig på var sin sida om ett majoritetsstreck. Vi kan också konstatera att det finns en tydlig könsskillnad i uppfattning gällande satsningar på flickors fritidssysselsättningar. Över hälften (51 procent) av kvinnorna anser att detta är ett mycket bra förslag medan detta gäller för drygt en fjärdedel (26 procent) av männen. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns svar är som minst när det gäller förslagen om att höja kvinnors löner respektive omfördela mer makt åt kvinnor (i båda fallen är skillnaden 10 procentenheter). Detta mönster – att frågor om löner och makt genererar förhållandevis små skillnader – är möjligen något förvånande men ska förstås mot bakgrund av att en vänster–högerdimension slår igenom i dessa båda förslag, vilket den inte gör på samma sätt för frågorna om kvinnors hälsa och flickors fritidssysselsättningar. Tar man bort kontrollen för ideologi ökar skillnaden mellan män och kvinnor till 20 procentenheter i frågorna om makt och löner. För de andra frågorna är skillnaderna mycket marginella. Det betyder att inställningen till porr inte i första hand är en ideologisk fråga, utan mer en fråga om kön. Kvinnor är mer positivt inställda till att förbjuda porr (14 procent) än vad män är (3 procent). Man kan samtidigt notera att förslaget om att förbjuda porr är det förslag som har sämst stöd både bland manliga som kvinnliga ledamöter.

Tabell 4 Mycket bra förslag, åtgärder riktade mot kvinnor och flickor bland kvinnliga och manliga ledamöter (predicerade sannolikheter)

	Förbjuda alla former av pornografi	Kvinnors löner måste höjas	Omfördela mer makt åt kvinnor	Mer forskning om kvinnors hälsa	Mer satsningar på flickors fritidssysselsättningar
Kvinnor	14	31	28	77	51
Män	3	21	18	45	26
Skillnad	11**	10**	10**	32***	25***

Källa: Riksdagsundersökningen 2022.

Commentar: Frågan lyder: Vilken är din åsikt om följande förslag? Förbjuda alla former av pornografi, kvinnors löner måste höjas, även om mäns utrymme för lönehöjningar då minskar, satsa på ett samhälle där makt omfördelas från gruppen män till gruppen kvinnor, satsa mycket mer på forskning om kvinnors hälsa, samt satsa mycket mer på fritidsaktiviteter som flickor brukar välja. Svartalternativen var mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag samt mycket dåligt förslag. I analysen är det mycket bra förslag mot de andra alternativen. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för utbildning, ideologi, ålder och hur länge de suttit i riksdagen *p< 0.10 * p<0.05 *** p<0.00

Tabell 5 Mycket bra förslag, åtgärder riktade mot män och pojkar bland kvinnliga och manliga ledamöter (predicerade sannolikheter)

	Förbättra stödet till pappor	Mer resurser till pojkar	Mer psykisk vård till unga män	Jämställdhet får inte gå ut över männen	Mer satsningar på att screena prostata
Kvinnor	29	24	36	16	37
Män	27	16	30	10	30
Skillnad	2	8	6	6	7

Källa: Riksdagsundersökningen 2022.

Commentar: Frågan lyder: Vilken är din åsikt om följande förslag? Förbättra samhällets stöd till pappor, omprioritera resurser i klassrummet så att pojkars studieresultat förbättras, satsa mycket mer på vård av unga män med psykisk ohälsa, arbetet med ökad jämställdhet får inte gå utöver enskilda män samt satsa mycket mer på screening av prostatacancer fungerar effektivt. Svartalternativen var mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag samt mycket dåligt förslag. I analysen är det mycket bra förslag mot de andra alternativen. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för utbildning, ideologi och hur länge de suttit i riksdagen *p< 0.10 * p<0.05 *** p<0.00

Tabell 5 visar resultaten för de förslag som riktar sig till män och pojkar. Här är skillnaderna mellan kvinnors och mäns svar betydligt mindre och inte heller signifikanta. Tendensen är dock att kvinnor i riksdagen generellt sett är mer benägna att stödja åtgärder riktade mot män och pojkar än vad män i riksdagen är.

När vi nu kommer till undersökningen av feminismens betydelse gör vi motsvarande analyser som i tabell 4 och 5 men utifrån huruvida svarspersonerna angett att beteckningen feminist helt stämmer in på dem (räknas som feminist) eller om de svarat ”stämmer delvis”, ”stämmer inte särskilt bra” eller ”stämmer inte alls”

(dessa är sammanslagna till kategorin övriga). Tabell 6, som redovisar resultaten för åtgärder som främst riktar sig till kvinnor och flickor visar precis som tidigare (se tabell 4) stora skillnader i förslagen om mer satsningar på flickors fritidssysselsättningar (skillnad 34 procentenheter) samt mer forskning om kvinnors hälsa (skillnad 24 procentenheter). En förändring från tidigare analys är dock att vi i uppdelningen feminist/övriga får fram stora och signifikanta skillnader när det gäller förslagen om att höja kvinnors löner (skillnad 27 procentenheter) samt omfördela mer makt åt kvinnor (skillnad 23 procentenheter). Överlag ska feminismen ses som en mobiliserande kraft som leder till starkt stöd för dessa förslag. Förslaget om att förbjuda alla former av pornografi är dock ett undantag där det inte finns någon skillnad alls mellan feminister och övriga. (Notera att resultaten i tabell 6 framkommer under kontroll för vänster-högerideologi och en rad andra faktorer, se kommentaren under tabellen).

I tabell 7, som visar motsvarande resultat för åtgärder riktade mot män och pojkar, finns det inga resultat som sticker ut i jämförelsen mellan feminister och övriga. Men ett förslag har en annan riktning än de övriga. Det rör synen på förslaget "arbetet med ökad jämställdhet får inte gå utöver enskilda män" där 7 procent bland feminister tycker att det är ett mycket bra förslag medan motsvarande andel bland övriga är 16 procent (skillnad -9 procentenheter). I övrigt går förslagen åt det motsatta hållet. Förslaget att satsa mer på psykisk vård till unga män uppvisar en viss skillnad, där det är 39 procent bland feminister och 28 procent bland övriga som svarar mycket bra förslag, men skillnaden är inte statistisk säkerställd. Slutsatsen är att feministisk identitet inte är en lika mobiliserande kraft när det gäller åtgärder riktade mot män och pojkar som den är för åtgärder som riktar sig mot kvinnor och flickor. Men, det är inte heller en övertygelse som uttrycker ett svagare stöd till åtgärder som främst rör män och pojkar som grupp.

Sammantaget ger dessa analyser ett tydligt besked: För de flesta förslag vi undersökt gör det stor skillnad om en politiker i riksdagen betecknar sig som feminist eller inte. Feminister tycker i högre utsträckning än övriga ledamöter att satsningar av gruppkaraktär är mycket viktiga. Om man jämför resultaten bland kvinnor i riksdagen med resultaten bland riksdagens feminister är mönstren dock väldigt lika. Åtgärder riktade mot kvinnor och flickor är något som har stöd både bland kvinnor och feminister, vilket kanske inte är så förvånande när en så stor andel kvinnliga riksdagsledamöterna betecknar sig som feminister. De åtgärder som främst riktar sig till män och pojkar har inte på något motsvarande sätt starka förespråkare.

Tabell 6 Mycket bra förslag, åtgärder riktade mot kvinnor och flickor bland feminister och övriga (predicerade sannolikheter)

	Förbjuda alla former av pornografi	Kvinnors löner måste höjas	Omfördela mer makt åt kvinnor	Mer forskning om kvinnors hälsa	Mer satsningar på flickors fritidssysselsättningar
Feminist	7	37	31	73	55
Övriga	10	10	8	49	20
Skillnad	-3	27***	23**	24**	34***

Källa: Riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder: Vilken är din åsikt om följande förslag? Förbjuda alla former av pornografi, kvinnors löner måste höjas, även om mäns utrymme för lönehöjningar då minskar, satsa på ett samhälle där makt omfördelas från gruppen män till gruppen kvinnor, satsa mycket mer på forskning om kvinnors hälsa, samt satsa mycket mer på fritidsaktiviteter som flickor brukar välja. Svartalternativen var mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag samt mycket dåligt förslag. I analysen är det mycket bra förslag mot de andra alternativen. För att mäta graden av feminist använder vi: Hur ställer följande påstående in på dig: Jag betraktar mig själv som: Feminist. Alternativen var: Stämmer helt, Stämmer delvis, Stämmer inte särskilt bra samt Stämmer inte alls. I analysen ställer vi stämmer helt mot stämmer inte alls. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för kön, utbildning, ideologi, ålder och hur länge de suttit i riksdagen *p< 0.10 * p<0.05 *** p<0.00

Tabell 7 Mycket bra förslag, åtgärder riktade mot män och pojkar bland feminister och övriga (predicerade sannolikheter)

	Förbättra stödet till pappor	Mer resurser till pojkar	Mer psykisk vård till unga män	Jämställdhet får inte gå ut över enskilda män	Mer satsningar på att screena prostata
Feminist	29	20	39	7	36
Övriga	28	19	28	16	30
Skillnad	1	1	11	-9	6

Källa: Riksdagsundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder: Vilken är din åsikt om följande förslag? Förbättra samhällets stöd till pappor, omprioritera resurser i klassrummet så att pojkars studieresultat förbättras, satsa mycket mer på vård av unga män med psykisk ohälsa, arbetet med ökad jämställdhet får inte gå utöver enskilda män samt satsa mycket mer på screening av prostatacancer fungerar effektivt. Svartalternativen var mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag samt mycket dåligt förslag. I analysen är det mycket bra förslag mot de andra alternativen. För att mäta graden av feminist använder vi: Hur ställer följande påstående in på dig: Jag betraktar mig själv som: Feminist, Socialist, Liberal, Konservativ samt Nationalist. Alternativen var: Stämmer helt, Stämmer delvis, Stämmer inte särskilt bra samt Stämmer inte alls. I analysen ställer vi stämmer helt mot stämmer inte alls. Resultaten i tabellen bygger på logit-regressioner och är under kontroll för kön, utbildning, ideologi, ålder och hur länge de suttit i riksdagen *p< 0.10 * p<0.05 *** p<0.00

Jämställdhet är något mer än andel kvinnor på politiska positioner

En slutsats man kan dra av vår undersökning är att det finns höga förväntningar både i befolkningen i stort och i riksdagen om att jämställdhet i politiken ska handla om något mer än andel kvinnor på olika poster. Sedan 1994 har dessa förväntningar ökat i befolkningen och särskilt gruppen unga kvinnor uttrycker idag (2023) att de tror att det skulle fattas andra politiska beslut om hälften av politikerna är kvinnor. I riksdagen sker inte någon motsvarande mobilisering över tid men det går ändå att konstatera att en klar majoritet (72 procent) i dagens riksdag (2022) anser det vara ett viktigt skäl till en jämn fördelning av kvinnor och män att politikens inriktning blir annorlunda.

I det här kapitlet har vi inte undersökt huruvida det faktiskt sker förändringar när andelen kvinnliga politiker ökar utan stannat vid att analysera uppfattningar om förändring och politikernas inställning till en rad frågor av gruppkaraktär, det vill säga förslag som antingen främst berör situationen för kvinnor och flickor eller främst berör situationen för män och pojkar. Vad vi känner till är det inte någon som tidigare inkluderat liknande frågor eller jämfört betydelsen av politikernas köns-tillhörighet med betydelsen av deras feministiska övertygelse. Till viss del sammanfaller dessa faktorer då det främst är kvinnor i riksdagen som identifierar sig som feminister men även bland män i riksdagen är detta en övertygelse med jämförelsevis stor spridning. Våra resultat tyder på att feminismen är en mobiliserande kraft på så sätt att riksdagens feminister signifikant skiljer ut sig från övriga främst när det gäller stöd för åtgärder som riktar sig till kvinnor och flickor. På så sätt har statsvetaren Iris Marion Young (2000) rätt – det har betydelse hur politiker tänker kring grupp-tillhörigheter i samhället. Dock måste vi även ge statsvetaren Anne Phillips (1995) och hennes teori om närvarons politik rätt – politikernas köns-tillhörighet har också betydelse. De två teorierna kompletterar varandra snarare än att de utgör olika alternativ.

Ett resultat som är värt att arbeta vidare med i framtida undersökningar är varför inte frågor som särskilt berör män och pojkar på ett motsvarande sätt som frågor som särskilt berör kvinnor och flickor har tydliga förespråkare i riksdagen. En förklaring kan vara att jämställdhetsfrågor ofta debatteras ur ett perspektiv som rör kvinnors situation och det inte finns samma vana att förhålla sig till ett perspektiv som rör mäns situation. Vi menar inte att samhället idag är jämställt mellan kvinnor och män – det finns fortfarande samhälleliga strukturer² som missgynnar kvinnor som grupp – men även för män som grupp finns det frågor att lyfta

² SCB:s skrift "På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet 2022" ger en översiktlig bild av jämställdhet på en rad samhällsområden i Sverige.

fram och exempelvis pojkars sämre skolresultat är något som börjat uppmärksammas allt mer.³

Vi ska avsluta med att spekulera något om valet 2026. Kan det i likhet med valet 1994 bli en valrörelse med stor uppmärksamhet på frågor om jämställdhet? Det finns mycket som tyder på att så kan bli fallet. Valen 2018 och 2022 har gett upphov till historiskt stora skillnader i partival mellan kvinnor och män där en majoritet av kvinnorna röstat på partier till vänster och en majoritet män röstat på partier till höger (Oskarson & Ahlbom, 2021; Ahlbom & Karlsson, 2023). Våra resultat visar dock att båda sidor kan ha mycket att vinna på en debatt om jämställdhet och politikens innehåll då uppfattningen att en hög andel kvinnliga politiker medför en annan typ av beslut har så en stor spridning i befolkningen. Till sist, en minskning av andelen kvinnor i riksdagen riskerar att generellt sett leda till ett minskat tryck i frågor av gruppkaraktär. Kvinnliga politikers uppmärksamhet på kvinnors och flickors situation tycks göra att de, något mer än manliga politiker, även uppmärksammar frågor som särskilt rör mäns och pojkars situation.

Referenser

- Ahlbom, Jakob & Karlsson, Richard. (2023). "Könsskillnader bland svenska väljare 1921-2022". *Valforskningsprogrammets rapportserie 2023:9*. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Bolzendahl, Catherine (2009). "Making the implicit explicit: Gender influences on social spending in twelve industrialized democracies, 1980–99." *Social Politics*, 16: 40-81.
- Clayton, Amanda, & Pär Zetterberg (2018). "Quota shocks: Electoral gender quotas and government spending priorities worldwide." *The Journal of Politics* 80(3): 916-932.
- Ennser-Jedenastik, Laurenz (2017). "How women's political representation affects spending on family benefits." *Journal of Social Policy* 46(3): 563-581.
- Oskarson, Maria & Jakob Ahlbom (2021). "Trender i könsskillnader bland svenska väljare." Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Reher, Stefanie (2018). "Gender and opinion-policy congruence in Europe." *European Political Science Review* 10(4): 613-635.
- Phillips, Anne (1995). *The Politics of presence*. Oxford: Oxford University Press.
- SCB. (2022). "På tal om kvinnor och män – lathund om jämställdhet."

³ Detta uppmärksammas bland annat av Sveriges kommuner och landsting <https://skr.se/skr/skolakulturfritid/forskolagrundochgymnasieskolakomvux/jamstalldskola/konsskillnaderiskolresultat.27860.html>.

- Young, Iris Marion (2000). *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Wängnerud, Lena (2009). "Women in parliaments: Descriptive and substantive representation." *Annual Review of Political Science*, 12: 51-69.
- Wängnerud, Lena (2015). *The Principles of Gender-Sensitive Parliaments*. New York: Routledge.
- Öhberg, Patrik & Lena Wängnerud (2014). "Testing the Impact of Political Generations: The Class of 94 and Pro-feminist Ideas in the Swedish Riksdag." *Scandinavian Political Studies*, 37 (1): 61-81.